

X.

Bidrag til Aalborg Kathedralskoles Historie.

Efter Aktstykker i Aalborg Bispearkiv.

Ved *D. H. Wulff.***1. Viborg Kapitels Dom, at Gunderup-Nøvling Degne-
tjeneste ligger til Aalborg Skole.**

Wij effther^{ne} Jens Schriffuer, Borgmesther wthj Wiborgh och Landztinghheringh wthj Nørre Jutlandt wdhj erligh och welbørdigh Mandz oc strenghe Ridders Her Otthe Krumpen, Høffuitzmandt paa Haldt oc kong. Matz Befallingsmandt offuer Wiborgh Sticts Stedt, Niels Friis, Cantor wthj Wiborg, Jens Hanssen, Splidt Fassi, Jens Mickelssen, Morthen Huass, Canicker ibidem, Mickel Bruen, Lesmesther ibid., Jens Nielssen, Vicarius ibid., Ieb Pouelssen, Predicker och Soghnprest ibid., Oluff Nielssen, Scolemesther och Sogneprest ibid. oc Peder Høgh, Sogneprest till Skalsse, gjør alle witterliggt mett thette wortt obne Breff, att Aar effther Guds Byrdt mdlj Temper Otthenssdagh wthj Faste for oss wthj Capitels Hus i Viborgh wor skickitt hederligh Mandt Mesther Kield Juell, Superattendens wthj Wiborgh Stict, och hagde hiidt steffnitth Jens Deghen i Gunderop for ett Contract, som for^{ne} Mesther Kield oc hannem i nesthe forgangne Aar emellom ganghen vor om Gunderop oc Nøfflinghe Sogne, hand nu icke holde will, oc for^{ne} Jens Degen møtthe oc begieritt, att hand mathe end nu her effther nydlke Degen Embede oc Rentthe wthj for^{ne} Sogne som her till, tha beretthe for^{ne} Mesther Kieldt, att handt hagdhe nu paa thet andet Aar siiden i

Retthe kallitt for^{ne} Jens Degen for erligh oc welberdigh Mandt Axell Juell, som then Tiidt wor Lenssmandt wdhi Olborgh Leen, mett flere, for for^{ne} Sogne, oc mentte baade samme Sogne burde att ligge tiill Olborgh Schole oc taghe sig ther Sognedegen effther kong. Maiestatz wor aller nadiste Herris Ordinantzis Lidelssse, thisliggeste att for^{ne} Jens Deghen wor icke then Mandt, ther burdhe att nyde noghen Kircketieniste eller Rentthe, huilckett handt sagde sikh att haffue beuist mett Dombreffue oc andre Breffue, saa att Domen war affsagtt offuer for^{ne} Jens Deghen; dogh hagde handt for Gudz Skyldt oc andre Dannemendz Bøn Skyldt wigett fra for^{ne} Dom oc indgangitt en Contract oc Forligelsse mett for^{ne} Jens Deghen, hues Forligelssis Breff handt her wthj Rette lagde, liddendis Ordt fra Ordt, som her effther følger: Jeg Jens Deghen y Gunderup gjør alle witterliggt mett thette mitt obne Breff, att paa thet iegh maa beholde Gunderup oc Nøfflingh Sogne y thenne neste tilkomendis Aar, tha haffuer iegh loffuit oc tilsagdt hederlig Mandt Mesther Kieldt Juell, Superattendent wdhy Wiborgh Stict, att iegh skall giffue then Høre wthj Olborgh Schole, som samme Sogne nu mett Rette burdhe at haffue, ij Pund Korn y then for^{ne} Aar, oc siidhen forsie migh om andre Sogne wthj midler Tiidt, saa att iegh om Pasche nu førstkomendis ett Aar skall wige for^{ne} Hører wdhen all ydermere Hinder eller Giensigelssse, oc hannem tha att annamme samme Sogne vbehindrett wdj alle Maadhe. Att jegh thette forskreffuit haffuer saa loffuett paa myne Ære oc Loffue, thitt winder iegh mett myn Indzegell etc. Datum Olborgh Fredagh nest effther reminiscere Aar mdl. Oc som for^{ne} Breff wor her lesth for oss, atspurdhe for^{ne} Mesther Kieldt Jens Deghen, om thet wor saa tilganchen oc handt hagde saa loffuit, som samme Breff indholler, tha svaride handt oc sagde Jaa, att handt kunde icke andet siige, endt att thet wor saa tilganchen. Thii satthe for^{ne} Mesther Kieldt wthi Retthe, om for^{ne} Jens Deghen er plictigh saadanne sine Loffue oc Tilsagen att holdhe, efftherthi handt sielff thet her bestodt, tha sagde wij ther saa paa for Retthe, att efftherthi for^{ne} Jens Deghen sielff bestodt then Contract oc Forligelsse, som for^{ne} Mesther Kieldt

oc hannem emellom gangen wor om Gunderup oc Nøffling Sogne, tha bør handt then att holde, oc for^{ne} Sogen att tage sig Deghen aff Olborgh Schole effther Posche førstkomendis effther forbemelh kon. Mat.^s Ordinantzis Lydelsse. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus inferius impressa sunt. Datum ut supra.

(Elleve utydelige Voxsegl.)

2. Om samme Degnetjeneste.

Oloff Munck, Høffuitzmandt paa Olborighuss, helsser ether alle, som bygge oc boo wdj Gunderup oc Nøffling Sogner, kierligen mett Gudt. Wider, att jeg nu effter ko. Mat.^s myn aller nadigste Herris Ordinantz haffuer tilskickitt och wnderlagt for^{ne} twende Sogners Degnerenthe att fællge Skolen heer wdj Olborigh. Thij beder jeg ether och paa ko. Mat.^s Wegne befaler, attj heer effter giffuer oc giører huilcken Personn Skolmesterenn heer aff Skolen ether tilskickendis worder och ingen andenn all then Renthe och Rettighedt, som y pleger att giffue ethers Sognedegen; hann schall ighien giøre ether all then tilbørlige Tieniste inden Kircken och wden, som en Sognedegen bør att giøre sine Sognefolck. Heer wiider altingestt att rette ether effter. Befalendis ether Gudt. Skreffuitt paa Olborighuss Onssdagen nest effter apostolorum Philippi et Jacobi Dag anno mdlj. Wnder mitt Signet.

(L. s.)

3. Jordskyld tillagt Skolen 1558.

Wy ephther^{ne} Otthe Bradhe till Knudstrup, kong. Matt.^s Befalingsmandth paa Olborghhuss och Lensmandt wthy Windelbo Sticth, Jørghen Morthenssen, Superintendens y Wendssyssel, Mester Morthen Hegelundth och Peder Jenssen, Sogneprester wthy Olborgh, och Christiern Pouilssen, Forstander y Hospitalidt ther samesteds, kendis och giører witterligt for alle medt thette wort opne Breff, att wy haffue seedt, hørdt och lest etth kong. Matt.^s Breff paa Pergament medt hen-

gende Inzegele, wstungit, wskrabit och wforfalskitt y alle Maade, lyudendis Ordt fra Ordt, som her epther følger: Wy Christian then tridie medt Gudtz Naade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis Konningh, Hertug wtj Slesuigh, Holsten, Stormarn och Dytmersken, Greffue wtj Oldenborgh och Delmenhorst, giør alle witterligtt, att wy aff wor synderligh Gunst och Naade saa och paa thet Scholen wthi wor Kiebstedt Olborgh motte widt Magt holdis och forsørgis medt guode lerte Scholemestere och Hører, och Peblinghe ther samme Stedtz saa møgitt thess flittiger motte optucktes och læris wtj boglige Konster, haffue wy wnditt och tillagt och nu medt thette wort opne Breff wnde och tillade, att thenne epther^{ne} Renthe och Jordeskyldt, som nu opberijs till worth Slott Olborghhuss och gyffues aff noghen Gaarhe och Jordhe liggendis y for^{ne} Olborgh och beløber siigh lxj Marck iij β, samme Renthe orliigh her epther maa och schall were till Scholens Bygningh, Scholemesterens och Hørernis Besoldingh, och aarlighen skyftis och dielis, som her epther følger: Først till Scholens Bygningh iiij Daler iij β, thill Scholemesteren iiij Daler, then øffuerste Hører iiij Daler, then anden Hører v Daler och then tridie Hører x Marck. Thy forbyde wy alle, ehue the helst ere eller were kundhe, serdelis wore Fogitter, Embitzmendt och alle andre, for^{ne} Schole, Scholemesteren och Hører wthy Olborg Schole, de som nu er eller her epther kommendis wordher, her emodt paa for^{ne} Renthe och Jordtskyldtt, epther som for^{uit} staar, att hindre eller wthy noghen Maadhe Forfangh att giøre, wnder wor Hyllest oc Naadhe. Giffuet paa wortt Slott Koldinghuss Løffuerdagh nest epther sancti Nicolaj Episcopi Dagh Aar mdlviiij. Wnder wort Ziignett. Att saa y Sandhedt er Ordt fra Ordt, som for^{uit} staar, træcker wy woris Zigneter her neden for. Giffuett och schreffuett wthy Olborgh then 19 Dag Decembris Aar mdlviiij.

(5 Voxsegl neden under).

4. En Rektors Forpligt før sin Embedstiltrædelse.

Jegh Mester Poffuill Nielssen Randrusiensis kiendis och giør wiittherliigt for alle met thette miith obne Breff och

thenne Handschriftt, att efterdy hederliigh Mandt Mester Jørgen Morthensen, Superintendens vdy Wendelboo Stiigt, met Gudz Ordz Thienere y Olborg, saa och Borgemesters och Raadz ther samme Stedz theris Beuillingh och Samtøcke haffuer kallidt och betroidt miigh till en Scholemester at were wdj Olborgh, ther gott Folckis Børn at oplære y Gudfrøctighedt och boglige Konster met Tuct och gode Seder, saa the maa nest Gudz Hielp i Framtiden komme till Gudz Ære och Menighedsens Beste, tha loffuer och tilsigher iegh for^{ne} Mesther Jørgen och the andre Dannemendt allesamen paa myn gode Tro och Loffue at skulle nest Gudz Hielp giøre myn største Fliidt met all Gudfrøctighedt at staa samme myn Embedt faar, at iegh och ingen Tiid skall forsømme aff the Timer migh bør at were y Skolen och arbejde. Jeg skall och der hoss føre ith christenn Leffnidt foruarindis migh for Druckenskab och Wkyskhedt met Horeri och Skierleffnidt och andre Lasther, mit Embidt kand were ymodt, och ther hoss skye thy Huse och Personer, som iegh kandt høre ylde for eller forhindris fraa miit Embede. Och ther som ieg forsier migh her emodt, thet Gud forbiude, och ey raader Bod ther paa, naar ieg er en Gang och anden paamyntt, tha skall iegh wiige aff samme Beffalingh wden all widere Thøø och Trette, och the saa maa kalde vforhindret en anden y myn Sted till Scholen, som bode kand och will giøre thet, hannem bør att giøre. Till Windnisbyrdt træcker iegh mit Signet her neden for. Datum Olborgh then 22 Februarii 1573.

5. En lignende Forpligt af 4de Lektie Hører.

Kienndis ieg Per Jenssen med thette mit obne Breff och egen Hanndskriftt, att ieg i Dag, som er then 13 Julij Anno 1590, wdj den hellig Trefoldighedz Naffn er kaldit aff hederliig och wellærd Person, Seueren Nielssen, Scholemester i Alburg, att were hans Medtiener i Alburg Schole i then fierte Lese, och haffuer tilsagdt hederlig och høylerd Mand, Mester Jacob Jensen Holm, woris kiere Superintendent, och for^{ne} Seueren Nielssen min troe Tieniste med all Flittighed,

Gudfryctighed och Beskedenhed mod Scholen och Wnderdanighed och Lydactighed emod begi for^{ne} min kiere Øffrighet, huilcket ieg forplieter mig till troligen och stadeligenn att holde. Och dersom (huilcket Gud naadeligen affwende) thet befindis, att ieg her emod mig noget forseendis worder, huoroffuer Scholen kand lide Skade, och ieg derom bliffuer paamint, forplieter ieg mig til wden all Modsigelsse och Genstridighed paa then Termin att stande aff thenne min Kald, huilcken min for^{ne} kiere Superintendens och Scholemester mig forholder och tilsiger, wden saa skeer, ieg formedelst Forbøn kand hoss denom widere formaa och forhuerffue. Till ydermiere Stadfestelsse wnderskriffuer ieg thette mitt obne Breff med min egen Haandt. Actum Alburg die et anno ut supra.

6. En Register offuer huis Rente Scholemester med sine Hører vdi Olborge Schole haffuer. 1587.

Stipendia ludimagistri.

1) Først haffuer hand til sig selff och sin Famulum fri Bord. 2) Til sin Løn aff Borgeren om Aarit 27 Daler. 3) Ex pecuniis musica collectis post natiuitatis festum haffuer hand 10 Daler. 4) Til sin Scholegjæld thuenne Gang om Aarit hen vid 5 Daler. 5) Then tredie Part aff Ligpenning, hen vid 4 Daler. 6) Haffuer hand fri Huss.

Stipendia supremi hypodidascali.

1) Fri Bord. 2) Til Løn aff Byen om Aarit 15 fl . 3) Till Degnerente aff S. Bodels Sogn ix Daler. 4) Aff Scholebørnene til Scholegjæld x fl . 5) Korn aff Hasseris til Degnerente iiij Tr. Byg. 6) Korn aff Sognedegne: 1) Af Sulstedt Sogn 2 Tr. Rug; 2) aff Aabye 2 Tr. Byg. 7) Aff Ligpenning hen vid 5 eller 6 fl . 8) Ex pecuniis per musicam collectis 14 fl .

Stipendia secundi hypodidascali.

1) Fri Bord. 2) Fri Huss. 3) Om Aarit till Løn aff Byen 18 fl . 4) Aff vor Frue Sogn til Degnerente x Daler.

- 5) Korn aff Sogner vden Byen: 1) Aff Tranders Sogn 4 Tønner Byg; 2) aff Gunderup Sogn 2 Tr. Byg; 3) aff Degnen i Brækiard en Tønne Rug. 6) Didactron 3 Daler. 7) Ex musica 14 ŷ . 8) Ligpenning vid 5 eller 6 ŷ .

Stipendia infimi hypodidascali.

- 1) Fri Kaast. 2) Løn aff Byen 12 ŷ om Aarit. 3) Til Degnerente aff thuenne Sogne vden Byen, som er Vester og Øster Hassing, vdi Korn 15 Tønner Rug med andre smaa seduanlige Degnerente, som er 1) halff kong. Matt.^s Quegtinde, 2) Eg och Kage om Pasche, 3) Gaaes och Brød om Juel. 4) Ex musica 14 ŷ . 5) Pro didactro [o: Skolegjæld] 13 ŷ . 6) Ligpenning 5 eller 6 ŷ .

7. Lectionum catalogus, quæ ad scholasticæ juventutis informationem in schola Olburgensi proponi solent. 1587.

Moderatoris prælectiones per singulas septimanas.

- 1) Horis matutinis dierum Lunæ et Martis proponuntur erotemata dialectices Lossii, per æstatem a quinta, per hiemem vero a sexta in septimam. 2) Ab octava in nonam docetur etymologia grammatices Philippi. 3) A nona in mediam decimam propria rerum nomina per Hadrianum Junium collecta dictantur. 4) Hora 12 tota musicæ tam choralis quam figurali singulis diebus deputata est, ut pueri usu non solum verum etiam arte canere discerent. 5) A prima in secundam explicantur epistolæ familiares Ciceronis. 6) A tertia in quintam prælegitur Terentius. 7) Feria quarta ab octava in decimam eorum, quæ prælecta sunt, examen instituitur. Simulatque materia vel orationis solutæ vel ligatæ diei subsequæ tempore pomeridiano offerendæ datur. 8) Matutinis horis diei Jovis per æstatem a quinta, per hyemem a sexta in septimam docentur progymnasmata rhetorices Lossii. 9) Ab octava in nonam prælegitur syntaxis Philippi. 10) A nona in mediam decimam nomina rerum Hadriani iterum dictantur. 11) Diebus Veneris, ubi sacris concionibus scholastica interfuerit cohors, ab octava in mediam decimam examinantur præcepta grammatices Græcæ Clenardi. 12) A prima

in secundam tractantur Georgica Virgilio. 13) A tertia in quintam fit Terentianæ prælectionis repetitio. 14) His ita transactis mane diebus Saturni inter quintam per æstatem, inter sextam vero et septimam per hyemem, rationem eorum, quæ sunt prælecta, memoriter pueri reddunt. 15) Discipulis hinc in octavam dimissis (postquam pro solito chorum frequentaverunt) catechesis theologica Witebergensium proponi solet. 16) A nona in mediam decimam grammatica ἀνάλυσις Græci textus euangelii dominicalis adhibetur.

Supremi hypodidascali lectiones.

1) Horis matutinis dierum unæ Let Martis etymologiam grammatices Philippi prælegit. 2) Ab octava in nonam syntaxin ejusdem. 3) A nona in mediam decimam nomina rerum propria Hadriani dictat. 4) A media in decimam abecedarios examinat. 5) A prima in secundam epistolas Ciceronis minores docet. 6) A tertia in mediam quintam eclogas Vergilio proponit. 7) Feria quarta argumenta styli exercendi ad imitationem prælectorum, præhabita tamen sedula lectionum repetitione, suis offert. 8) Eadem prælegendi ratio sequentibus feriis ab ipso servatur, nisi quod diebus Veneris aliquando inter primam et secundam Erasmi colloquia proponat, Saturni vero ab octava in mediam decimam catechesin theologica Witebergensium necnon euang. dom. textum Latinum.

Secundi conrectoris lectiones.

1) Diebus Lunæ et Martis mane per mediam horam formulis declinandi et conjugandi præhabitis etymologia catecheseos grammatices Philippi explicatur. 2) Ab octava in nonam syntaxis subjungitur. 3) A nona in mediam decimam vocabula selectiora Hadriani dictantur. 4) A prima in secundam tractantur epistolæ Ciceronis minores. 5) A tertia in mediam quintam disticha Catonis moralia. 6) Lectionum repetitione diebus Mercurii præhabita materia epistolæ faciendæ iis, qui apti sunt, offertur. 7) Idem sequentibus fit feriis, nisi quod diebus Saturni ab octava in nonam proponantur præcepta generalissima catecheseos theologica Wite-

bergensim. A nona vero in mediam decimam ordinatio textus Latini euangelii dominicalis.

Infimi hypodidascali prælectiones.

1) Consumto ante præcipuo temporis spatio in paradigmatis declinationum et conjugationum præcepta generaliora catecheseos grammatices Philippi mane singulis diebus Lunæ, Martis, Jovis, et Veneris proponuntur. 2) Ab octava in nonam selectiores regulæ syntaxeos. 3) A nona in mediam decimam tria aut 4 vocabula dictantur. 4) A media in decimam singulis (ut dictum est) classibus examinantur abecedarii. 5) A prima in secundam docetur in dialogis. 6) A tertia in mediam quartam Catonis disticha moralia leguntur, ac tandem se ad abecedarios convertit informator. 7) Ubi lectiones horis debitis dierum Saturni memoriæ mandatas recitaverint pueri, proponi solet catechismus Lutheri.

Ao. 1610.

Omnia hæc propemodum sunt immutata et renovata ante meum adventum¹⁾.

1) Sunt cum rectore quinque classes, h. e. rector et quatuor ejus collegæ seu hypodidascali. 2) Pro mensa habent certam pecuniam, rector pro se et famulo 50 Dlr., reliqui collegæ habent singuli 25 Dlr. Inferiores duo habent paræcias, Aaby et Biersted, Øster og Vester Hassing. 3) Lektionen de mandato literarum S. R. M. sunt renovatæ.

8. En Register offuer thi Sogner, som Degne aff Aalburge besøger, medt then aarlige Rente oc Rettighet, som aff thenom ganger.

Aff Sundbye Sogn Byg 9 Tønner. Aff Huorup Sogn Rug 4 Tønner, Halffparten aff kong. Matt.^s Quægtind ad S. Hans Dag. Eg och Kage ad pascha.

Aff Wadum Sogn 12 Tønner Byg, Eg och Kage ad pascha. Oest och Lam ad S. Hans Dag.

¹⁾ Det er sikkert Biskop Christen Hansen Riber, der taler. Han var Biskop i Aalborg Stift 1610—42.

Aff Bierstedt Sogn Rug 4 Tønner. Gaaes och Brød om Jull. Eg och Kaag ad pascha. Oest och Halffparten Kongens Quægtiend ad S. Hans Dag.

Aff Oubye 14 Tønner Byg. Eg och Kaage ad pascha. Oest och Halffparten aff Kongens Quægtiend ad festum baptistæ.

Aff Astrup Sogn och Sulstedt Sogn 12 Tønner Rug. Gaaes och Brød ad festum nativitatis. Eg och Kaage ad festum pascatis. Oest och Halffparten aff Kongens Quægtiende.

Aff Horsens och Hammer Sogner Rug 7 Tønner. Gaas och Brød ad Jull. Eg och Kage ad pascha. Oest och Halffparten af Kongens Quegtiend ad festum Johannis.

Aff Wlsted Sogn Rug 6 Tønner. Gaaes och Brød ad festum nativitatis. Eg och Kaag ad festum pascha. Oest och Halffparten aff Kong. Quægtiend ad festum Joh.

(Alle disse Sogner ligger vdi Vendsyssell foruden begge Øster og Vester Hassing Sogner til første Leys Hører).

Aff beggi Tranders Sogner 14 Tønner Byg. Eg och Kaag ad festum pascha. Oest och Lam 2, en Gris.

Aff Gunderup Sogn 12 Tønner Byg. Eg och Kaage, Oest och en Lam.

Aff Nøuling Sogn 10 Tønner Byg. Eg och Kaage. Oest och en Lam.

Aff Rumdrup och Klarup Byg 6 Tønner. Eg och Kaage. Lam 2.

Aff Gudum och Vorde Byg 14 Tønner. Eg och Kaag. Lam 2 och Oest.

Aff Volstedt, Fersleff och Dall Sogner Byg viij Tønner. Eg och Kaage. Oeste och 3 Lam.

Aff Huornum Sogn Byg 8 Tønner. Eg og Kaage. Oest och en Lam.

Aff Suenstrup Sogn Rug 4 Tønner.

Aff Elleshøi Byg 2 Tønner. Kaage och Eg. Lam 2.

Aff Sønderholm och Fredleff Sogner Byg 11 Tønner. Eg och Kaage ad festum pa. Oest ad festum J. C.

In summa xvj Sognedegne foruden Øster och Vester Hassing Sogner til Hører i j^a Lexe.